

Henri TEISSIER

SAKRAMENT SUSRETA*

Sažetak

Ovo predavanje priređeno je za sudionike susreta europskih sveučilištaraca koji su trebali razmišljati o susretu religija na pragu novog tisućljeća. Nadbiskup Alžira razmišlja o odnosu kršćana i muslimana na temelju svoga pastoralnog iskustva u Alžiru kao muslimanskoj zemlji. Nabrojivši ukratko službene susrete dijaloga u posljednjih dvadeset pet godina, kaže da oni ne donose puno promjeni hostilnog mentaliteta. Zatim se ograničava na pojam "sakramenta susreta", pri čemu partneri ostaju vjerni svojoj vjerničkoj savjesti, ali na poticaj Božji zajedno rade na rješavanju teških ljudskih problema. Svaki unosi ono što mu je Bog darovao i time surandiku postaje znak i sredstvo Božjeg djelovanja.

Uvod

Za polazište svoga razmišljanja uzimam svoje iskustvo kršćanina kao pripadnika manjine u muslimanskom društvu Alžira.¹ Svjestan sam da je moje iskustvo ograničeno. Smatram, međutim, da ono ima šire dimenzije. Može pridonositi razumijevanju islamsko-kršćanskih odnosa u međunarodnoj dimenziji. Stoga ovim izvještajem želim pridonijeti svoj udio u širem kontekstu teme ovog kolokvija: "Monoteističke religije na putu prema Bogu."

* Izlaganje na IX. susretu europskih sveučilištaraca, Santiago de Compostela, 23.-28. srpnja 1999.

¹ Nije moguće navesti cjelovitu bibliografiju o Crkvi u suvremenom Alžiru. Od 1996. objavljeno je četrdesetak djela, nakon što su ubijeni jedan biskup te osamnaest svećenika, redovnika i redovnica. Ograničavam se na dva naslova na španjolskom: 1) Manuel de UNCITI, *Sangre en Argelia*, Madrid, P.P.C. 1996, 387 str. Djelo priređeno nakon ubojstva dviju redovnica Augustinki 23. 10. 1994., ali obuhvaća svu povijest Crkve u Alžiru. 2) Bernardo OLIVERA, *Testigos hasta el fin. Monjes cristianos en el islam*, Ediciones la Oliva 1997, 111 str. Autor je generalni poglavar Trapista te u knjizi prikazuje ubojstvo sedmorice svoje redovničke subraće u mjestu Tibhirine. Pogledajte također kod Félix TELLECHEA SANGHERRO, *Algeria, camino de una Iglesia en el Islam*, str. 119-132.

I. Čorsokak povijesnih i doktrinalnih sporova među kršćanskim i muslimanskim tradicijama

“Monoteističke religije na putu prema Bogu.” Izvanjskom promatraču nije lako odmah povezati ovu formulaciju sa stvarnošću. Religije su se često pojavljivale kao sociološke skupine koje brane identitet jedne ljudske skupine ili jedne tradicije te se tim samim suprotstavljaju ostalom svijetu.

U Alžiru se ta činjenica nazire u pučkom načinu izražavanja koji društvo dijeli na vjernike-muslimane i “nevjernike” među koje pripadaju “drugi” (kouffar): kršćani, Židovi, agnostici. Znamo da je u kršćanskoj liturgiji Drugi vatikanski sabor preuredio neke formulacije sveopće molitve na Veliki petak, kako bi se izbjeglo uvredljivo označavanje Židova, a da i ne govorimo o muslimanima koje su crkveni dokumenti s početka ovog stoljeća još predstavljali kao neprijatelje.

Kad se susreću kršćanski, židovski i muslimanski vjernici, oni su suprotstavljeni jedni drugima konfliktnom poviješću svojih zajednica ili doktrinalnim razlikama, a da i ne govorimo o međusobnim rasističkim predrasudama.

Što se tiče doktrinalnih razlika, znademo da islam kategorički odbija središnje misterije kršćanstva kao što su Presveto Trojstvo, Utjelovljenje i Otkupljenje. U obrnutom smjeru, kršćanima je veoma teško sa simpatijom promatrati muslimanski Zakon koji se u globalu uzima kao nešto što se ne smije mijenjati (“ne varietur”). Također im je teško priznati Muhameda kao vrhunskog proroka, jer su naučili u Isusu prihvaćati vrhunac i svršetak objave.

Uz ove doktrinalne napetosti dolaze povijesni sukobi. Muslimani ne mogu zaboraviti križarske vojne, rekonkvistu ili izgon Maura, zatim kolonizaciju te podršku Zapada državi Izrael koja Palestince drži u podjarmljenom položaju. Kršćani pak ne mogu zaboraviti da je širenjem islama nestalo kršćana u brojnim područjima, kao što je Sjeverna Afrika te su matične Crkve Bliskog Istoka – od Aleksandrije do Carigrada, od Antiohije do Bagdada – svedene na neznatnu manjinu, a da ne govorimo o sadašnjem uskraćivanju prava na vjersku slobodu stotinama tisuća kršćana useljenika koji žive u Saudijskoj Arabiji.

Ove napetosti, koje su istinske u svim muslimanskim zemljama, postojale su općenito i u Alžiru. Kako je moguće nadići ih? Koje sugestije može pružati to nadilaženje za budućnost muslimansko-kršćanskih odnosa?

II. Zajedničko zauzimanje za čovjeka zbližava vjernike

Znamo da je u Alžiru kršćanska zajednica većinom stranog porijekla i njezini današnji korijeni potječu iz kolonijalnog razdoblja ove zemlje. Ipak stare napetosti ne blokiraju zauvijek muslimansko-kršćanske susrete. Gledamo li povijest tog odnosa u Alžiru, možemo lagano izdvojiti tri razdoblja koja su omogućila zbližavanje dviju zajednica, s jedne strane arapsko-berbersko-muslimanske a s druge europsko-kršćanske.

Paradoksalno je što je prvo od tih razdoblja ono iz 1954. do 1962., kada su se Alžirci borili za svoju nezavisnost. Taj politički sukob mogao je postati i vjerski sukob, borba muslimana protiv kršćana. To se ipak nije dogodilo, jer su mnogi alžirski politički borci susretali kršćane koji su razumjeli njihovu borbu te nastojali oko toga da njihovo dostojanstvo i ljudska prava budu poštivani.² U prvi krug takvih kršćana spadao je kardinal Duval,³ ali i mnogo drugih svećenika kao što je bio msgr. Scotto⁴ i drugi iz "Mission de France" ili laika kao predstavnika više kršćanskih pokreta tog razdoblja.

Dugo razdoblje intenzivne suradnje muslimana i kršćana bile su prve godine nezavisnosti Alžira. Sve je trebalo izgrađivati. Crkvene institucije, škole, zdravstvene ustanove, radionice, centri za stručni formaciju itd. zauzeli su se u prihvaćanju mladih Alžiraca koji su bili oduševljeni stjecanjem formacije. Bilo je to zajedničko zauzimanje kršćana i muslimana za muškarce, za žene, za opće dobro društva.

Sada smo u trećem razdoblju suradnje. Od 1992. god. kršćani su uvučeni u krizu alžirskog društva, kao i svi stanovnici ove zemlje, bili oni domaći državljani ili stranci. Vjernost naše Crkve njezinu vlastitom pozivu u ovom veoma teškom razdoblju dala joj je novo mjesto u društvu. Težina problema koje je donijela ova kriza uzdrmala je duboko velik broj osoba. One sebi postavljaju nova pitanja o svom društvu, o religiji, o nasilju, o poštivanju žene, o odnosu religije i politike, o Bogu i o čovjeku.

Mnogi muslimani podijelili su ta pitanja sa svojim partnerima ili prijateljima kršćanima. Tako je nastao novi muslimansko-kršćanski dijalog, produbljen samom težinom pitanja koja svakome postavlja sadašnja situacija. Tako je i sama Crkva kao skupina vjernika nemuslimana našla novu legitimnost u ovoj zemlji.

Iskustvo koje smo stekli za vrijeme ovih triju razdoblja posvijestilo nam je uvjerenje da se muslimansko-kršćanski odnosi produbljuju kad nas konkretne životne situacije zbližuju u zajedničkim poslovima. Islamsko-kršćanski dijalog odvija se veoma ozbiljno kad iznosimo zajedno ista pitanja, kad zajedno tražimo odgovore, kad se zajedno angažiramo na pridonosenju općem dobru, poštivanju muškaraca i žena, obrani ljudskih prava itd. Vratit ćemo se ovoj konstataciji da iz nje izvučemo zaključke za odnose između muslimana i kršćana.

Prošlost nas je veoma često razvrstavala jedne nasuprot drugima u dva neprijateljska tabora. Međusobni odnosi ovisili su od neprijateljstva i predrasuda. Kad su napetosti popuštale, najboljima je uspijevalo oslobađati se od tih antagonizama. Međutim, veoma često svaka od skupina živjela je na vlastiti način, indiferentna prema postojanju drugih. Pierre Claverie, biskup Orana koji je ubijen 1. kolovoza 1996. a bio je rođen u Alžiru, običavao je prikazivati to stanje kao "kolonijalnu ogradu". Kao dijete doseljenih Europljana nije podlegao mržnji koja je postojala među zajednicama, zahvaljujući kršćanskom ozračju u svojoj obitelji. Međutim, prema vlastitom priznanju, živio je u "kolonijalnoj ogradi". "Nismo bili rasisti, nego samo indiferentni, ljudi koji su ignorirali postojanje većine stanovnika ove zemlje... Stoga

2 Gospodin Abdel Majid MEZIANE, Predsjednik Visokog muslimanskog vijeća Alžira, priznao je tu činjenicu u jednom nedavnom intervjuu, *Trente jours*, 3 mars 1999, str. 18-20.

3 Marie-Christine RAY, *Le Cardinal Duval, un homme d'espérance en Algérie*, Cerf, Paris 1998, 217 str.

4 Jean Scotto, *curé-pied-noir, évêque algérien*, Desclée de Brouwer, Paris 1991, 293 str.

je bilo moguće smatrati se dobrim kršćaninom, i to u punom uvjerenju, ... a ne opažati ništa izvan kršćanskih granica, izvan vlastite ograde.”⁵

U situacijama kad je povijest pojedine zajednice dopuštala zbiljsko približavanje, partneri su naučili oslobađati se ne samo predrasuda i neprijateljstava nego i indiferentnosti. “Drugi” postaje važan sugovornik. Zajednički hod prema istini postaje moguć, makar “religiozna istina” ostaje različita u obje zajednice.

III. Dijalog između muslimana i kršćana

Od sedamdesetih godina organizirani su službeni susreti između muslimana i kršćana. Podsjećam da ih je pokrenulo Ekumensko vijeće (susreti dijaloga održani u švicarskom mjestu Carigny 1969., u libanonskom mjestu Broumana 1972., u ganskom mjestu Accra 1974. itd.).

Za katoličku stranu prvi i drugi susret u mjestu Cordoue (1974. i 1977.) predstavljaju važne događaje, a organizirala ih je Španjolska asocijacija muslimansko-kršćanskog prijateljstva. S muslimanske strane valja posebno navesti, u mediteranskom ozračju, niz inicijativa koje je poduzimao Centar za ekonomsko i socijalno istraživanje (C. E. R. E. S.) pri Univerzitetu Tunis (1974., 1979., 1982., 1986., i dr) te sličnu libijsku inicijativu (Tripoli 1976.).⁶ Počevši od 1980. god. različite strukture u Jordaniji organiziraju redovne susrete. Jedan od vrhunaca svih tih međureligijskih kolokvija obilježen je susretom s papom Ivanom Pavlom II. u Kasablanki, Maroko, 1985. god.⁷

S katoličke strane, na razini principa za taj dijalog, Tajništvo za odnose s nekršćanima priredilo je 1969. god. “Smjernice za dijalog između kršćana i muslimana”.⁸ S muslimanske strane, Mohamed Talbi, održao je 21. rujna 1971. poznatu konferenciju na Papinskom institutu za proučavanje arabistike i islama (P. I. S. A. I.) i u njoj postavio temelje pod naslovom “Islam i dijalog”.⁸

Nakon ovih prvih koraka, svaki je protagonist mogao odmjeriti širinu radova koje treba poduzimati. Možete npr. naći novu sintezu u djelu istog Mohameda Talbija i Oliviera Clementa sa značajnim naslovom: *Un respect tetu - Uporno poštovanje*.⁹ Autori su svjesni problema koji su iskršli.

Posljednjih godina poduzeti su novi koraci. Više se ne radi samo o povremenim susretima nego o redovnim i programiranim sastancima. To se događa između Papinskog vijeća za međureligijski dijalog i međunarodnih muslimanskih organizacija ili pak između tog Vijeća i islamskog univerziteta Al Azhar u Egiptu.

5 *La Vie spirituelle*, posebni broj posvećen Pierreu CLAVERIE, nr. 721, Octobre 1997, str. 723-724.

6 Svi kasniji susreti brižljivo su prikazani u časopisu *Islamochristiana* koji izdaje Papinski institut za proučavanje arabistike i islama. To je godišnjak, a od 1974. izašla su dosada dvadeset četiri sveska.

7 *Usp. Islamochristiana* 11, 1985, str. 191-208.

* *Napomena prevoditelja*: Pod tim naslovom izdano kao posebna knjižica Misijske centrale u Sarajevu 1978., prijevod dr. Ratka Perića, Maurice Borrmans izdao prošireno izdanje 1981. god. pod istim naslovom. Ono je prevedeno na hrvatski, izdavač Glas Koncila, Zagreb 1984.

8 Pod naslovom “Islam et Dialogue” konferenciju više puta izdala La Maison tunisienne d’Editions, 51 str. Posljednje izdanje god. 1979.

9 Izdavač Nouvelle Cité, Paris 1989, 711 str.

Više novih publikacija nude deklaracije s tih kolokvija.¹⁰

Vratimo se našoj situaciji u Alžiru. Valja priznati da na području Alžira još nije organiziran ovakav tip susreta. Ta nam činjenica otkriva jednu važnu zbilju: muslimansko-kršćanskom dijalogu još nije posvećena pažnja u svim muslimanskim ili kršćanskim društvima. Napori koji se ulažu na muslimanskom sveučilištu Al Azhar, zatim u mjestu Zitouna u Tunisu, na sveučilištima u Turskoj itd. ne odražavaju opće usmjerenje baze.

Čini me se da se u Alžiru, nakon krize, nazire određeni pomak upravo na tom području. Zapažamo kako veoma često redovne muslimanske strukture za poučavanje žele da i kršćani sudjeluju. Ne radi se o muslimansko-kršćanskom susretanju kao takvom, nego o pozivu kršćanima da o pitanjima kojima se bave muslimanske strukture i njihovi čelnici iznesu kršćansko viđenje. Tako se dosada tražilo gledanje kršćana o sljedećim pitanjima: knjige objave i dostojanstvo čovjeka, islam i medicinska etika, islam i ljudska prava, položaj žena između muslimanskog zakona i pozitivnog prava, religiozni smisao posta itd. Od nas traže takve kršćanske priloge, npr. Više islamsko vijeće, Instituti za religijske znanosti iz Orana i Alžira, zatim različita udruženja. Tu se ne radi o dijalogu pri kojemu bi kršćanski i muslimanski sugovornik bili jedan pred drugim, nego o pozivu da bude predstavljeno i kršćansko gledanje na razmišljanju muslimanske zajednice o pitanju koje se izravno tiče nje. Istina, nismo jedan pred drugim, ali kročimo u "zajedničkom hodu".

IV. Hodati zajedno, vjerni Božjem pozivu

I. Granice doktrinalnog dijaloga

Nakon dugačkog zaobilaska, možemo odgovoriti na pitanje koje sam upravo postavio: kako hodati zajedno, vjerni Božjem pozivu? Za odgovor na to pitanje, predlažem da pođemo od našeg iskustva muslimansko-kršćanskog susretanja u Alžiru.

Veliki dijalozi muslimana i kršćana predstavljaju korisne znakove. Oni naznačuju službeni završetak vremena oružanih borba ili polemika između kršćanskog i muslimanskog svijeta. Međutim, ti kolokviji ne daju odgovor koji mi tražimo. Na njima često nastupaju službeni predstavnici dviju zajednica. Granice njihove suradnje usko su određene doktrinalnim razlikama.

Svakako, kršćani i muslimani su monoteisti. Međutim, to slaganje nije dostatno. Ove dvije religije ne poimaju na isti način objavu.¹¹ One ne iznose vlastitim vjericima istu sliku o Bogu. Teološki govoreći, nemaju isto poimanje vjernosti Bogu.

¹⁰ Posebno su vrijedne spomena "Déclarations communes islamo-chrétiennes de l'Institut d'Etudes islamo-chrétiennes de Beyrouth", Dar el Machreq 1997, 375 str. - Za katoličke tekstove o međureligijskom dijalogu, usp. *Le dialogue interreligieux de l'enseignement officiel de l'Eglise catholique*, Ed. de Solesmes 1998, 990 str.

¹¹ Usp. Nasr Abou Zaid, *Critique du discours religieux*, Sindbad, Actes Sud 1999, 220 str. Ovo je nov pokušaj jednog muslimanskog teologa da iznese znanstveni pristup izvorima i kršćani ga često citiraju.

Za kršćanina to znači nastojati da se na njemu odražava slika Božja, koja je savršeno izražena u Isusu Kristu, a Duh je Kristov svaki dan stvara u srcu vjernika. Kod muslimana, vjernik treba najprije izraziti svoju podložnost Bogu obdržavanjem muslimanskog Zakona, kako ga sadrže odredbe Kur'ana i Tradicije, a idealno ga je izrazio Prorok Muhamed. Ova dva tipa usmjerenja donose veoma različito religijsko ozračje.

Doktrinalni dijalog, koji ide dalje od vjere u Boga i iščekivanja općeg suda, često se spotiče na različitom poimanju molitve, moralnog i religioznog života, povijesti spasenja i sadržaja posljednjih stvari. Stoga trebamo na drugom putu tražiti, kako ćemo zajedno hodati, vjerni Božjem pozivu.

2. Šanse međuosobnog susretanja

Doktrinalne teškoće ne smiju voditi zaključku da nije moguće zajedno hodati prema vjernosti Božjem pozivu. U svagdanjem životu muslimani i kršćani ne susreću se prvenstveno na doktrinalnom području. Naše alžirsko iskustvo uči nas obilno da se doktrinalni dijalog kuje pomoću riječi ili sistema koji često vode u međusobno neshvaćanje, u apologetiku ili polemiku.

Pravo područje susretanja je svakodnevna suradnja. Molim da me ne shvatite krivo, jer se ne radi o izvjesnom desakraliziranom području. Kršćani i muslimani ugrađuju naime svoj svagdanji život u cjelovito ozračje svoje kršćanske ili muslimanske vjere. Međutim, susret se prvenstveno odvija na području redovne suradnje u pothvatima koje sugovornici zajedno obavljaju.

Navodim nekoliko primjera koji pokazuju da se sudjelovanje temelji na veoma bogatom području našeg zajedničkog ljudstva. Kad se radi o spasavanju bolesnika, liječnici i bolničko osoblje su zajedno. Poštivanje bolesnika i života postavlja im ista pitanja. Kad se radi o jačanju ljudskih prava, branitelji i borci su zajedno. Rizici koji predstoje približavaju kršćanske i muslimanske sugovornike, ako bivaju zajedno poduzimani. Kad se radi o promicanju poštovanja žene, animatorke ženskih udruženja nalaze se zajedno. Napetosti između zahtjeva za poštivanjem dostojanstva žene i tereta društvenih ili religijskih tradicija upućuju na zajedničko područje djelovanja i razmišljanja. Kad treba pratiti hendikepiranu djecu i njihove obitelji da bi ta djeca mogla napredovati prema svojim mogućnostima, odgojitelji, roditelji i psiholozi su zajedno. Kad se radi o traganju za pomirenjem, pravdom i mirom među skupinama i narodima, obični građani i čelnici su ponovno zajedno pred istim pitanjima.

Ove bi napomene mogle izgledati odviše općenite. Dajem im svu težinu približujući ih našoj konkretnoj današnjoj situaciji u Alžiru. Nakon osam godina krvavih nasilja sve se društvo nalazi zajedno pred ovim zajedničkim problemom: kako izaći iz nasilja? Kako provesti pomirenje građana kad su jedni ubijali djecu, silovali žene, mučili starce i hendikepirane? Na koga primijeniti oprost? Je li oprost spojiv s pravdom?

Slična pitanja postavljaju se na razini socijalne pravde. Kako našu zemlju utkati u svjetski razvoj s tržišnom privredom, a da ostane zajamčena pravedna zaštita najslabijih? Kako upravljati novcem koji zarađuju najfavoriziraniji slojevi, a kako oni

koji ostaju siromašni da žive svoje siromaštvo? Bilo bi lagano podsjetiti na druga velika pitanja suvremenih društava: potpora vjernosti bračnih parova, humanizacija razvoja bioetike, poštivanje života umirućih, zaštita okoliša, ravnoteža između vjernosti tradiciji i prihvaćanja modernosti, odgoj djece i međusobno poštivanje u braku, poštivanje istine u djelovanju novinara, mjesto vjernika i vjerskih čelnika u društvu itd.

3. Sakrament susreta

Kad govorimo o svagdanjoj suradnji, ne treba smatrati da smo napustili duhovno područje. Kršćanin i musliman kao dva sugovornika zauzimaju se za određena rješenja na temelju svoje savjesti. Ona se, međutim, formira kod jednih oslonom na evanđelje, kod drugih oslonom na Kur'an.

Stoga je odgovor koji oni traže istovremeno human i duhovan. Povlači konkretne muškarce i žene od kojih su jedni kršćani a drugi muslimani. Prema kršćanskom gledanju na duhovni život, uvjereni smo da se nikakvo savjesno angažiranje ne događa bez unutarnje riječi koju svakome upućuje Duh Božji, a on govori i kršćanima i muslimanima u srcu. Stoga je pitanje koje zajedno rješavaju istovremeno zajedničko oslušivanje riječi Božje koja prožima savjest, bez obzira na doktrinalne razlike.

Da bih obrazložio ono što se događa, volim govoriti o "sakramentu susreta" između kršćana i nekršćana. U svakom pravom susretu sudjeluju dva sugovornika, koji se oslanjaju na svoju savjest kad pristupaju nekom pitanju. Makar dvojica protagonista i ne znali, to u konačnici uključuje prihvaćanje vjernosti ili nevjernosti drugoga, a zapravo je to prihvaćanje Duha koji govori drugome.

Ono što smo upravo rekli za udioništvo na ljudskoj odgovornosti još je istinitije kad se radi o razmjeni ljudskog duhovnog iskustva, a ona je moguća među dvojicom iskrenih vjernika koji poštuju savjest jedan drugoga, unatoč svim doktrinalnim razlikama.¹²

Najveća radost koju možemo imati u muslimansko-kršćanskoj suradnji jest ona koja počinje kad surađujemo izmjenjujući poglede i iskustva, ostajući u isto vrijeme istinski vjerni. Za nas je to očitovanje kraljevstva Božjega o kojem govori cijelo Evanđelje. Ivan Pavao II. dao je vrlo pojašnjujuću definiciju toga u svojoj enciklici *Redemptoris missio* kad kaže: "*Narav je Kraljevstva zajedništvo svih ljudskih bića među sobom i s Bogom*" (br. 15). Ima trenutaka kad duboko shvaćamo smisao ove Isusove izreke: "*Kraljevstvo je Božje među vama*" (Lk 17,21). Događa se također da se naš sugovornik osjeća pozvanim da s nama proživljava kršćanski hod Evanđelja. To, međutim, ne može biti plod neke taktike. To mora biti prodor jednog poziva upravljenog dotičnoj osobi. Oni koji idu za evanđeoskim susretanjem uvijek poštuju osobe i njihov vlastiti razvoj.

¹² Za ovo duhovno udioništvo napominjem opisane veze prilikom prikupljanja građe za život i smrt redovnika iz mjesta Tibhirine. Usp. posebno Marie-Christine RAY, *Le Pere Christian de CHERGÉ, prieur de Tibhirine*, Bayard/Centurion 1998, 220 str. - ili Robert MASSON, *Les Veilleurs de l'Atlas*, St. Augustin 1997, 247 str.

Da bismo, međutim, mogli darivati jedni drugima taj "sakrament susreta", potrebne su "osobe sakramenti": to jest osobe koje su jedna drugoj znak i služitelj dara što ga Bog daje svakome i jednome preko drugoga.

Cijelo Evanđelje otkriva nam što je "osoba sakrament" izvješćujući o Isusovim susretima, osobito u vrijeme ministrija u Galileji. Često nam nije poznato što je bilo s Isusovim sugovornikom nakon susreta, ali znademo da je u toku susreta, dotična osoba ulazila u najdublji dio svoga bića te se otvarala za vjernost Božjem pozivu koji joj je Isus upućivao. Očito je da naši susreti nisu tako duboki kao Isusovi, ali je također očito da mi Isusov poziv i poslanje trebamo živjeti danas, za naše vrijeme i za ljude našeg vremena.

Evanđelje nam također pokazuje da Isusovi susreti nisu bili jednosmjerne ulice, jer je Isus ponekad otkrivao spokojnost i velikodušnost svojih sugovornika te zahvaljivao Bogu na tome kao na daru Božjem za sve. Kad je npr. Isus čuo rimskog časnika, s divljenjem je istaknuo: "Zaista, kažem vam, ni u koga u Izraelu ne nadoh tolike vjere" (Mt 8,10).

Zaključak

Rekli smo da bi bilo naivno nijekati dubinu povijesnih, političkih, doktrinalnih ili socijalno-kulturnih razlika između arapsko-muslimanskog i kršćansko-zapadnog svijeta. Ipak, dosadašnji razvoj dijaloga između muslimana i kršćana pokazao je da postoje religijski poglavari u obje zajednice koji se zauzimaju za pomirenje, bolje međusobno poznavanje i pravu suradnju.

Međutim, nije dovoljan službeni dijalog. Da bi sljedbenici ovih dviju tradicija zajedno kročili prema vjernosti Božjem pozivu, potrebno je i osobno zauzimanje vjernika dviju zajednica koji uspostavljaju istinske odnose.

To je svakako potvrdilo naše iskustvo za vrijeme alžirske krize. Imali smo priliku susretati se duboko i iskreno sa svojim muslimanskim partnerima koji su bivali potreseni težinom pitanja što ih je postavljao razvoj događaja.

Razmišljajući o smislu tih susreta, bolje smo ih shvatili kao dar koji Bog daje jednima preko drugih. Kao neku vrstu "sakramenta susreta". U ovoj razmjeni kršćanin daje ono što mu je vlastito, to jest u konačnici svoje poznavanje misterija Boga i čovjeka u Isusu Kristu. Naši muslimanski partneri daju nam s druge strane svjedočanstvo osobne ili zajedničke velikodušnosti koju nose i koja je za nas kršćane Božji dar preko takvih bližnjih.

Najsigurniji put za odnose između kršćana i muslimana je put koji se odvija u ovim "susretima sakramentima". Po njima Bog svakoga od nas usmjerava prema dubljoj vjernosti njegovu pozivu. Tako se približuje Božje kraljevstvo u kojem ljudi jedni drugima daju zajedništvo što dolazi od Boga.

S francuskoga preveo Mato Zovkić

THE SACRAMENT OF THE ENCOUNTER

Summary

This is a conference of Msgr. Henri Teissier, archbishop of Algiers, given at the meeting of European Catholic University students at Santiago de Compostela, Spain, in July 1999. General theme of the meeting was: Monotheistic religions on their way to God. He relies on his experience of Catholic ministry in Algeria as a Muslim country.

Christian-Muslim relationship has reached in some way a blind alley due to historic and doctrinal conflicts between followers of these traditions, but a shared commitment in assisting the needs of suffering population brings Christians and Muslims nearer to each other. Having enlisted briefly the official dialogue conferences during the last twenty five years, this bishop of existential dialogue brings out a practical proposal: Christians and Muslims can walk together and remain faithful to God's calling as it is manifested through their own religious traditions. He calls it the sacrament of the encounter, because the same Spirit of God is active in the hearts of Christians and of Muslims when they try to resolve some urgent human and humanitarian problems remaining faithful to their own religious conscience. He finds a theological support in Jesus' saying: the Kingdom of God is among you (Lk 17:21) and in Pope's teaching that by its nature God's Kingdom creates communion of human beings with each other and with God (Redemptoris missio, 15). In order to make efficient the sacrament of the encounter, the respective persons must be to each other a sign and instrument of the gift given to each of them by God and offered to the other through one's self. Such personal and engaging encounters can produce more than official conferences of inter-religious dialogue, because each partner brings in his or her own spirituality shaped by his or her religious tradition. Through such encounters God leads each of the partners toward a deeper fidelity to his or her religious vocation.